

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДЗЬОМБА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 070:821.161.2"196":316.7

**НАЦІОНАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНА ПУБЛІЦИСТИКА
УКРАЇНСЬКИХ ШІСТДЕСЯТНИКІВ
(КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ, ПРОБЛЕМАТИКА,
ОПІНІЄТВОРЧА РОЛЬ)**

27.00.04 – теорія та історія журналістики

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії і практики журналістики факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
ТИХОЛОЗ Богдан Сергійович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри теорії і практики журналістики.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ПОПЛАВСЬКА Наталія Миколаївна,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
професор кафедри журналістики,
завідувач кафедри журналістики;

кандидат наук із соціальних комунікацій
МИРОНЮК Дмитро Іванович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри журналістики.

Захист відбудеться “_____” вересня 2016 року о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.24 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79044, м. Львів, вул. Генерала Чупринки, 49, ауд. 103.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано “_____” серпня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

А. М. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Журналістика як діяльність із масового поширення інформації про дійсність, незважаючи на універсальні засади деонтологічного й правового характеру, постає функціонально нестандартизованим соціальним інститутом світових територіально-політичних систем. Залежно від взаємозв'язку з державою і контент-диктату відповідного сегмента реальності, локалізована медіасфера вирізняється певними особливостями серед неоднорідних суб'єктів інформаційного простору. Українській пресі упродовж історичної тягlosti доводилось виконувати і суб'єктивно нав'язані (тоталітарна модель), й об'єктивно зумовлені (національно-світоглядний напрям) спеціальні функції журналістики. Дійсність вкотре засвідчує потребу актуалізації останніх у певному пріоритетно-ієрархічному поєднанні із загальними або ж формування української – не лише соціально відповідальною, а й державно і національно відповідною – моделі журналістики. Концепція інформаційної політики України повинна орієнтуватися на відповідні потреби українського народу, що перебуває у стані неоголошеної, значною його частиною неусвідомленої війни. Імперіалістична мета її розв'язання з російського боку й національно індиферентна причина уможливлення – з українського є неспростовними доказами того, що сьогочасним ракурсом української журналістики повинен стати національно-світоглядний.

Публіцистика шістдесятників – це модель півстолітнього національного інформаційного опору різним формам російської денационалізації та російщення України. Вагомість наукового вивчення комунікаційного досвіду цього покоління публічних інтелектуалів полягає у спроможності його ідейного потенціалу слугувати матрицею парадигмальних пошуків української журналістики на сучасному етапі.

Як філософська платформа для української медіасфери, публіцистика шістдесятників не стала об'єктом наукового осмислення журналістикознавців. Дослідження проблеми у цій галузі знання зупиняються на самвидаві як початковій стадії інформаційної діяльності дисидентів (Г. Почепцов, О. Спанатій), є складовою хронологічно, але не персонально тотожних історико-журналістичних студій (Л. Василик, С. Гришина), або спрямовані на вивчення доробку окремих представників покоління (О. Гандзій, Ю. Залізник, Л. Лисенко, М. Свалова, О. Теревус, Т. Хоменко). Комунікаційний підхід шістдесятництвознавчих досліджень суттєво доповнюють (випереджаючи теоретиків журналістики) історичні праці (О. Бажан, В. Баран, Ю. Данилюк, Ю. Зайцев, Б. Захаров, Г. Касьянов, Ю. Курносів, А. Русначенко, Я. Секо) й наукові розвідки літературознавців (О. Зарецький, М. Ільницький, О. Обертас, Л. Тарнашинська). Сукупно це становить вагомий пролог до гносеологічних спроб розкриття журналістичної грані шістдесятництва.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає напряму наукової діяльності факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема проблематиці кафедри теорії і практики журналістики у межах науково-дослідних тем: „Українські медіа і проблеми національної ідентичності“ 2010–2014 рр. (номер державної реєстрації 0110U005711) та „Сучасні ЗМІ в системі формування громадянського суспільства“ 2014–2016 рр. (номер державної реєстрації 0114U004773).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні концепції українського національного розвитку у публіцистиці шістдесятників і визначенні рівня реалізованості ідей публічних інтелектуалів як домінуючих суб'єктів журналістської діяльності у сфері гуманітарних проблем України у другій половині ХХ сторіччя й активних – на початку ХХІ сторіччя.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- ознайомитися з особливостями національно-світоглядної публіцистики як типу журналістських текстів в історії української преси та методологічними основами їх дослідження;
- визначити місце журналістичної складової в історіографії та історії шістдесятництва, виявити особливості публіцистики шістдесятників на тлі тогочасного інформаційного простору;
- розглянути процес комунікаційної діяльності шістдесятників, систематизувати публіцистичний доробок покоління;
- екстраполювати історичні погляди шістдесятників на модель національної пам'яті;
- простежити еволюцію політичної думки шістдесятників як систему їхніх державотворчих координат;
- окреслити український психотип і виявити шістдесятницьку версію взаємозв'язку ментальності українців з історичною долею нації;
- розкрити ядро української національної ідентичності, її стан та перспективи націєтворення у версії шістдесятників;
- з'ясувати роль публіцистичної діяльності шістдесятників у формуванні громадської думки співвітчизників та світової спільноти й ефективність інформаційного впливу публічних інтелектуалів.

Об'єктом дослідження є публіцистичний дискурс українських шістдесятників, формований дисидентською частиною руху інакодумців упродовж другої половини 60-х – кінця 80-х років, а з кінця 80-х – початку 90-х – разом із шістдесятниками колишнього конформістського крила.

Предмет дослідження – націософські ідеї шістдесятників, авторські проекти українського державотворення і національної ідентичності, а також їхня громадська рецепція.

Джерельну базу дисертації становлять:

- а) українські та закордонні (здебільшого діаспорні) періодичні й неперіодичні видання-передруки й інтерпретатори самвидавних поширюваних

матеріалів у 60–80-х роках, пресові першодруки публіцистичних текстів шістдесятників та радіовиступи з другої половини 80-х років ХХ ст., а саме: журнали „Визвольний шлях“, „Київ“, „Кур’єр Кривбасу“, „Сучасність“, „Український вісник“ (1970–1972, 1987–1989), „Християнський голос“; газети „Вечірній Київ“, „День“, „Дзеркало тижня“, „За вільну Україну“, „Літературна Україна“, „Молодь України“, „Наша віра“, „Час/Time“; радіостанція „Свобода“ та ін.;

б) інтерв’ю, листування, мемуари, щоденники представників українського шістдесятництва.

Хронологічні межі дослідження – 1965–2015 рр. – охоплюють період публіцистичної діяльності шістдесятників, що внаслідок брежнєвських утисків розпочинається у позацензурній формі тиражно нерегульованого самвидаву й активно продовжується у „неформальній“ та офіційній пресі завдяки політиці гласності та проголошенню державної незалежності України.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплекс методів емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання: описовий (ідеографічний), системний та природничо-науковий (номотетичний) підходи. За допомогою *історичного* методу з’ясовано причини зародження, умови перебігу та наслідки журналістсько-публіцистичної діяльності шістдесятників; завдяки методу *класифікації* – здійснено її періодизацію, розподіл історіографічної літератури за науковими підходами, групування публіцистичних текстів шістдесятників за тематично-проблемним принципом та ін.; *аналіз документів (когнітивний підхід)* сприяв виокремленню у публіцистичному наративі шістдесятників фундаментальних для світогляду покоління ідей, *дискурсивний підхід (квалітативно-якісний або концептуальний аналіз)* – визначенню фундаментальних категорій і їхнього інтерпретаційного діапазону, громадської рецепції; методом *опитування (анкетного та експертного)* й *моніторингу* простежено інформаційний вплив публіцистичних текстів шістдесятників. Використано низку загальнонаукових методів: спостереження, абстрагування, аналіз, порівняння, синтез, індукцію, дедукцію, аналогію та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертаційній роботі

➤ *вперше:*

- обґрунтовано комунікаційну природу явища шістдесятництва;
- запропоновано періодизацію публіцистичного процесу шістдесятників;
- представлено інтерпретаційну версію публіцистичного наративу шістдесятників як традиційно української (мікро)моделі журналістики колективного ідейно неординарного суб’єкта національного інформаційного процесу;
- простежено інформаційний вплив публіцистичної діяльності шістдесятників;

- *удосконалено:*
 - наукове розуміння явища шістдесятництва – його ідейних засад, хронологічних меж, персонального складу, сфер вияву;
 - *набуло подальшого розвитку:*
 - трактування феномена публіцистики;
 - студіювання шістдесятництва й окремих приналежних до нього постатей через соціально-комунікаційну оптику;
 - дослідження історії української журналістики другої половини ХХ – початку ХХІ ст.;
 - вивчення історії політичної, культурологічної, релігійної думки й мовної політики в Україні, проблем історичної правди та української ментальності;
 - наукове пізнання у шістдесятництвознавчому та українознавчому напрямках.

Практичне значення одержаних результатів полягає, по-перше, у потенційній розробці навчальних курсів та спецкурсів для студентів пряму підготовки „Журналістика“. Дисертація може бути використана не лише з ознайомчою метою – для розуміння національного журналістичного процесу, а й теоретично значущою – сприяти у набутті компетенції та професійних умінь. Адже публіцистика шістдесятників залишається актуальною лектурою і завдяки властивим їй ідейній насиченості, жанровій стрункості та багатоманітні, (різно)стильовій оригінальності, врешті етиці й моралі „прямостояння“ (В. Стус) авторів, є для журналістів матеріалом взірцевого значення. По-друге, ймовірна сублімація набутого відповідного знання у сферу практичної журналістики, опосередковано – реалізація національно-світоглядної інформаційної стратегії України. По-третє, як історіографічна одиниця, дисертаційна робота має перспективу застосування на науково-теоретичному рівні – під час вивчення історії української журналістики другої половини ХХ ст., мовного, культурологічного, політичного, історичного та ін. соціально-комунікаційних дискурсів, у шістдесятництвознавстві тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є авторським самостійним дослідженням, наукові публікації за його результатами підготовлені одноосібно.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри теорії і практики журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, результати дослідження представлено на щорічних звітних конференціях, наукових семінарах кафедри (2013–2016 рр.), апробовано на таких наукових заходах міжнародного та всеукраїнського рівнів: Міжнародна інтердисциплінарна конференція „Україна: наративи, мови, історії“ (6–7 червня 2013 р., м. Вроцлав, Польща), Всеукраїнський круглий стіл „Війни пам’ятей та політика примирення“ (17 жовтня 2013 р., м. Київ), Всеукраїнська журналістикознавча конференція „Громадянське

суспільство і ЗМК: пошуки партнерства“ (24–26 жовтня 2013 р., м. Львів), Одинадцята всеукраїнська науково-теоретична конференція „Українська періодика: історія і сучасність“ (29–30 листопада 2013 р., м. Львів), Всеукраїнська конференція „Феномен шістдесятництва в контексті літератури ХХ століття“ (1–2 квітня 2014 р., м. Острогож), Міжнародна науково-практична конференція „Стандарти журналістики та професійної освіти в період суспільних трансформацій“ (23–24 квітня 2015 р., м. Львів), Всеукраїнська наукова конференція „Українські медіа в європейському інформаційно-комунікаційному просторі: історія, стан, перспективи“ (21–25 вересня 2015 р., м. Ужгород).

Публікації. Основні положення і результати дослідження викладено у 7 статтях, з яких 6 опубліковано у наукових виданнях України (4 – у фахових, 2 – у збірниках праць і матеріалах конференцій), 1 – в зарубіжному.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів (одинадцяти підрозділів), висновків, списку використаних джерел дослідження (557 найменувань). Загальний обсяг рукопису становить 257 сторінок, з яких основного тексту – 174.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; встановлено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету і завдання дисертації; зазначено об'єкт, предмет, джерельну базу, хронологічні межі й методику дослідження; представлено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про їх апробування та наукові публікації.

У розділі 1 – „Українське шістдесятництво як соціально-комунікаційна проблема“ – визначено дескриптори теми („національно-світоглядна публіцистика“, „шістдесятництво/шістдесятники“, „альтернативна журналістика“, „публіцистика шістдесятників“, „нелегальний радянський/легальний український період публіцистики шістдесятників“) і встановлено їхнє дефініційне смислове навантаження.

У підрозділі 1.1 „Національно-світоглядна публіцистика в системі теоретико-методологічних координат“ з'ясовано видові особливості національно-світогледної публіцистики з метою уникнення похибки під час відбору текстів шістдесятників, а також викладено методику проведення наукового дослідження.

З'ясовано, що національно-світоглядна публіцистика – це тематично-проблемний сегмент світогледної публіцистики, тому, як і родово відносно неї явище, охоплює і глибоко аналітичні, й глибинно філософські тексти, а її видові ознаки – змістового характеру. Запропоновано авторську дефініцію поняття. З'ясовано причину теоретичного різночитання публіцистики, яка полягає у фрагментаризації феномена. Простежено, що су-

купно дефініції сучасних теоретиків утворюють концепцію публіцистики М. Шлемкевича з її дворівневою структурою (т. зв. публіцистика „загального світогляду“ – власне „світоглядова публіцистика“). У процесі критичного прочитання публіцистичної ретроспективи визнано національно-світоглядну публіцистику як традиційну для українського народу модель журналістики.

У підрозділі 1.2 „Комунікаційний підхід шістдесятництвознавства: історіографія питання“ визначено рівень наукової вивченості шістдесятництва загалом та його журналістичної складової зокрема. Виявлено асиметрію між її місцем в історіографії (невиправдано маргінальне) та в історії (правдиво значне). Доведено, що журналістична грань є однією з репрезентативних для шістдесятництва на основі низки фактичних аргументів, серед яких передусім: визнання І. Дзюби інтелектуальним лідером руху („символом шістдесятників“) зумовлене оприлюдненням його проблемно-дослідницької статті „Інтернаціоналізм чи русифікація?“.

З’ясовано першість історичної науки у відзначенні комунікаційної функції шістдесятництва, простежено розвиток ідей в інших наукових галузях. Встановлено межу між знанням і незнанням про публіцистику шістдесятників, що пролягає по лінії її виходу із самвидавного підпілля в легальний друк. Описано передумови виникнення альтернативної журналістики, окреслено особливості публіцистичного наративу дисидентів.

На підставі здійсненої шістдесятництвознавчої розвідки (природа явища, хронологічні межі, персональний склад тощо) запропоновано визначення поняття „шістдесятництво“ (1. Рух національно свідомої української інтелігенції, що виник у громадсько-культурній формі наприкінці 50-х років ХХ ст., з 1965 р. еволюціонував до дисидентського суспільно-політичного й насильно придушений хвилею арештів у 1972 р.; 2. Комунікаційно виражений (текстуально зафіксований) та героїчно втілений світогляд), „шістдесятники“ (інакомислячі вільнодумці, що з поетів і прозаїків-новаторів, митців, громадянських журналістів-дисидентів та ін. національних апологетів утвердились як відомі українські публічні інтелектуали), „публіцистика шістдесятників“ (сукупність різножанрових суспільно важливих виступів інтелектуалів покоління, що з 60-х років ХХ ст. і дотепер за допомогою засобів масової комунікації циркулюють у світовому інформаційному просторі). Розроблено класифікацію представників публіцистичного шістдесятництва за часом їхньої діяльності на „дисидентів“, „навернених“ і „припізнилих“.

У підрозділі 1.3 „Публіцистика шістдесятників: від самвидаву 60-х років до легальних виступів сьогодення“ висвітлено процес публіцистичної діяльності шістдесятників у її темпоральній цілості для конкретизації хронологічних меж дослідження.

Простежено, що на публічний рівень національне питання виходить завдяки самвидаву, хоч більшість майбутніх дисидентів, а тогочас молодих інтелектуалів розпочинають кар’єру у видавничій (Ю. Бадзьо, І. Дзюба, С. Сверстюк, І. Світличний) чи журналістичній (В. Чорновіл, В. Марченко)

сфері. „Інтернаціоналізм чи русифікацію?“ (1965 р.) І. Дзюби визначено як засадничий текст для публіцистики шістдесятників і знаковий для руху загалом. Це умовна межа між культурницьким і політичним, поворот від літератури до журналістики, врешті дисидентський поворот у шістдесятництві. Та все ж інформаційна діяльність дисидентів виходить за межі відомих публіцистичних текстів (60-ті роки – час „жанру Вечір“, за Р. Коргодським), а публіцистика шістдесятників – за рамки усталених поглядів на це явище (наприклад, виступ 4 вересня 1965 р. у кінотеатрі „Україна“ про арешти молоді інтелігенції – жанрово інформаційний, але дискурсивно публіцистичний).

З’ясовано умови виготовлення, географію поширення, способи передачі самвидаву за кордон. Подано короткий огляд історії створення і передруків (переважно „тамвидаву“) найбільш резонансних самвидавних матеріалів. Віднайдено спогад учасника про факт першої пресової публікації „Інтернаціоналізму чи русифікації?“ І. Дзюби 1966 р. (а не 1990-го, як прийнято вважати). Досліджено публіцистичну активність шістдесятників з другої половини 80-х років – від часу послаблення цензурного тиску і закінчення 12-річних термінів ув’язнення дисидентів. Наведено перелік періодичних видань, редакторами й дописувачами яких були інтелектуали-шістдесятники, та їхніх нагород у галузі журналістики й публіцистики. Запропоновано періодизацію публіцистичної діяльності шістдесятників на *нелегальний радянський* (середина 1960-х – кінець 1980-х років) та *легальний український* (з кінця 80-х років) *періоди*.

У розділі 2 – „Українське державотворення у публіцистичному осмисленні шістдесятників: історія і сучасність“ – окреслено українську державотворчу парадигму: історичні здобутки, втрати і перспективи та образ політичного суб’єкта.

У підрозділі 2.1 „Історія українського народу як знакова система: семіозис і сигніфікація“ представлено інтерпретаційний діапазон визначних історичних подій/явищ у публіцистичному наративі шістдесятників і здійснено зворотне концептуальне кодування української історії.

Концепцію історичної правди публічних інтелектуалів сформовано за хронологічно-оцінним підходом (історія позитивних процесів та історія негативних процесів). Виявлено наявність двох векторів українського історичного процесу – державотворчого („*Історія України-Русі, або Рух до Незалежності*“) і націєруйнівного („*Історія українського Геноциду, або Рух до Чорнобиля*“). Визначено точку розриву (Переяславська рада 1654 р.) та наскрізний концепт („напівісторія“) історичного тексту шістдесятників.

Виявлено т. зв. історичні теореми шістдесятників: „закон про незнищенність духової енергії“ Є. Сверстюка та „онтологічний доказ буття української нації“ Л. Костенко – „якби українці не були нацією, то вони давно були б уже не українці“.

З'ясовано пафос історичної правди шістдесятників (історія „народу Христа“), на основі якої охарактеризовано модель національної пам'яті публіцистів.

У підрозділі 2.2 „Еволюція політичної думки дисидентів“ сформовано політичну парадигму шістдесятників як інформаційної опозиції до радянської влади і політичних аналітиків періоду незалежності.

Визначено основні ідеологічні напрями політичних поглядів дисидентів 60-х років (*націонал-комунізм* і *націоналізм*), їхню природу (прагматично-компромісна й релігійно-безапеляційна відповідно) та кінцеву еволюційну точку (*націонал-демократія*). Акцентовано на діапазоні внутрішньої неоднорідності напрямів (націонал-комунізм між переконанням І. Дзюби, М. Брайчевського та Ю. Бадзя і тактикою В. Черновола; націоналізм між абстрактністю В. Мороза і конструктивізмом І. Геля та В. Стуса), з одного боку, і спільній антиколоніальній спрямованості й потенційній антирадянських наслідках, – з іншого.

Політичний режим відновленої України ідентифіковано як „*москалізація*“ (Д. Павличко) в умовах демократії плебеїв („*хохлократія*“), що підминив „інтернаціоналістичну“ радянську русифікацію. Виявлено шістдесятників-апологетів (Д. Павличко, В. Чорновіл та ін.) і скептиків (Ю. Бадзьо, Л. Лук'яненко) свроінтеграції, мотивацію представників кожного напрямку.

У підрозділі 2.3 „Українська ментальність: між оригіналом і симулякром“ охарактеризовано ментальну структуру українця і простежено національний етнопсихологічно-історіотворчий взаємозв'язок.

З'ясовано однозначно позитивну шістдесятницьку рецепцію *світогляду* нації (гуманістично-патріотичного, засадничо – християнського) і неоднозначність сприйняття *темпераменту* (сангвінічно-флегматичного, в основі – кордоцентричного). Змодельовано постгеноцидний тип українця („*блудного сина*“, „*гомо советікуса*“, „*малороса*“, „*хохла*“) як носія абсолютно протилежного традиційно українському характеру. Виокремлено гіпотезу „*невинного менталітету*“ Ю. Бадзя (не український менталітет історіотворчий-трагедієтворчий, а історична доля – характеротворча) та більш поширену версію „*невинно-винуватого менталітету*“ (колонізаторська сублімація української демократичності, толерантності та ін. у деструктивне русло).

У розділі 3 – „Аксіосфера української національної ідентичності: проєкт інтелектуалів-шістдесятників“ – визначено засади екзистенції українців як самобутньої національної спільноти в авторській інтерпретації шістдесятників.

У підрозділі 3.1 „Християнська релігія як чинник українського націогенезу“ представлено погляди шістдесятників на роль релігійності українського народу у його національному становленні та історичному розвитку.

На підставі публічних виступів І. Геля, Р. Іванчука, М. Косіва, М. Мариновича, В. Мороза, Є. Сверстюка, як зацікавлених у релігійній тематиці

авторів-шістдесятників, визначено християнські цінності субстанцією українськості. Доведено взаємозв'язок між увиразненням релігійної і зміцненням національної ідентичності з офіційним прийняттям християнської віри.

З'ясовано форми *релігійного геноциду* українців на історичному етапі (нейтралізація національного почуття через ліквідацію/підкорення релігійного – атеїзм та знищення Церкви/зміна об'єкта поклоніння та підпорядкування Церкви відповідно) і сьогоднішас – *самогеноциду* (конфесійне відчуження). Визначено засадничу роль українського православ'я у національному становленні й виняткове значення Української Греко-Католицької Церкви – у відродженні нації.

Змодельовано український національний еклезіологічний ідеал шістдесятників („*сукупної*“, за І. Гелем, а не „*сепаратної*“, за М. Мариновичем, Церкви), розроблений публіцистами відповідно до релігійної історії народу.

У підрозділі 3.2 „Проблема корпусу і статусу української мови“ з'ясовано функціональне навантаження мовної компоненти у структурі української національної ідентичності.

Подано цілісний погляд шістдесятників на мовне питання: стан розвитку мови („*функціональна повноспроможність*“); суспільне становище мови („*неповноприсутність*“); мовне становище суспільства („*мовна патологія*“/„*комунікативна катастрофа*“ (Л. Костенко) 90-х; „*мовна блокада*“ (І. Дзюба) 60-х років); еволюція мовної політики (від російської *одномовності* в період багатонаціонального Союзу РСР до „*двомовності*“ в умовах розділених національних держав); лінгвоцид (цілковите *знищення, витіснення* на периферію, *втручання у внутрішню структуру мови*) й сьогочасний *самолінгвоцид* (головно друга форма); альтернатива лінгвоцидній політиці („*добротворна двомовність*“, за І. Дзюбою; „*(україно)мовна потреба*“); вектори її упровадження („*суспільно-практичний*“ та „*духовний*“, за І. Дзюбою) і методи реалізації (спосіб т. зв. „*активної/пасивної участі мови*“ М. Косіва та І. Дзюби відповідно); аксіологія мови.

Простежено, що з пасіонарної складової національної ідентичності (т. зв. „*мова-державка*“, за Д. Павличком, І. Дзюбою) українську мову перетворено на стагнуючий („*фактор відчуження*“, за Л. Костенко) та аномальний („*мовний патріотизм*“, за І. Дзюбою).

У підрозділі 3.3 „Українська культура: стани, моделі, концепції“ розкрито взаємозв'язок українського культуро- та націєтворення.

Окреслено філософію культури визначного мислителя-культуролога кінця ХХ – початку ХХІ ст. І. Дзюби й головню його теорію „цілісної культури“ як високорозвинутої.

Визначено еволюцію становища української культури – від „заблокованості“ до „культурної денационалізації“ – внаслідок її переходу зі стану „*підімперської культури*“ (1991 р.) на „*(російсько)культурний колоніалізм*“. З'ясовано причини (історичного характеру й опосередковано похідні) національної непродуктивності української культури на сучасному етапі.

Версії шістдесятників щодо „розблокування“ української культури синтезовано у концепцію *української національної культури*, складовими якої є авторські моделі: „*компенсаторна культура*“ як спосіб культуротворення (М. Маринович), „*людина-культура*“ як суб’єкт культуротворення (Є. Сверстюк), „*приваблива культура*“ як двигун культуротворення (І. Дзюба, М. Маринович), „*цілісна культура*“ як орієнтир культуротворення (І. Дзюба), „*державотворча культура*“ як проміжна найближча мета культуротворення (І. Дзюба), „*універсальна культура*“, „*гуманітарна аура нації*“ як стратегія культуротворення (І. Дзюба, Л. Костенко). З’ясовано пріоритетність сфери у творенні української ідентичності, відтак – національної екзистенції.

У розділі 4 – „Опінієтворчий ефект публіцистичного дискурсу шістдесятників“ – простежено значення діяльності публіцистів для формування громадської думки в Україні та за кордоном, розкрито ефективність інформаційного впливу публічних інтелектуалів.

У підрозділі 4.1 „Інформаційний вплив публіцистики самвидаву“ з’ясовано опінієтворчу і суспільно-трансформаційну роль публіцистики шістдесятників першого періоду інформаційної діяльності (середина 1960-х– кінець 1980-х років).

Окреслено мету й цільову аудиторію публічних виступів дисидентів. З’ясовано рівень розповсюдження текстів у самвидаві і тамвидаві як видавничо-поширювальній формі альтернативної журналістики. Підрозділ інформаційно насичений фактичним матеріалом мемуарних першоджерел. На цій основі виявлено спричинені публіцистикою шістдесятників комунікативні ефекти-наслідки. Розглянуто сфери впливу шістдесятників – *медійну* (підвищення інтересу до українського питання) і *політичну* (розвиток руху опору). У кожній перетворення відбувалися на рівні вищому (світова, в т. ч. діаспорна преса й місцева самвидавна продукція; проукраїнська міжнародна, зокрема американська політика, дисидентство) та нижчому (громадянська журналістика й індивідуальні світоглядні зрушення). Визначено основну – *консолідаційно-активізаційну* (продуктивний взаємовплив шістдесятників й розширення т. зв. „літературного кола“ шістдесятників до „громадського“) функцію інформаційної діяльності дисидентів і її суспільні наслідки (юридичне визнання української мови державною в УРСР, легалізація самвидаву, розпад радянської імперії тощо).

Обґрунтовано інформаційний вплив публіцистики самвидаву як *сповільнено напівнефективний*, з’ясовано причини його половинчастості станом на початок 90-х років.

У підрозділі 4.2 „Ефективність публіцистичних текстів легального друку“ визначено рівень сучасного сприйняття світогляду шістдесятників, наведено співвідношення між намірами публічних інтелектуалів та українською дійсністю як об’єктом їхньої аналітики упродовж півстолітньої інформаційної діяльності.

Розкрито питання медіатизації шістдесятників як показника сьогочасної парадигми розуміння явища-ідеї. Перевірено асимілятивність нового офіційного вектора щодо цього історичного поняття у суспільстві. Виявлено дисонанс між колективною позитивною рецепцією шістдесятництва (наявність світоглядних ефектів) та практичною нереалізованістю українотворчого проекту публічних інтелектуалів (відсутність поведінкових ефектів), його верифіковано на підставі емпіричних фактів та сучасного прочитання шістдесятників через мас-медійний дискурс. З'ясовано причину *світоглядного роздвоєння* українця, яка полягає у відсутності належної когнітивної основи або непрочитаності українського шістдесятництва.

Ідентифіковано інформаційний вплив публіцистики шістдесятників з півстолітньої перспективи як *минулий, актуальний і потенційний* водночас. Зазначено можливості підвищення ефективності нарративу публічних інтелектуалів.

ВИСНОВКИ

Корпусом якісних журналістських текстів публіцистика шістдесятників входить сьогочас в історію української преси і продовжує закладену ще в давньоруські часи національно-світоглядну класику. Та лише наприкінці їхньої півстолітньої масовокомунікаційної діяльності офіційне сприйняття вільнодумців, а відповідно інакомислення як нарративу, еволюціонувало від негативного полюса (як „буржуазних націоналістів“, „ворогів народу“) до позитивного („інтелектуальних координаторів“ (О. Забужко) й моральних авторитетів нації). Незважаючи на зміну інтерпретаційної парадигми, знання про шістдесятників майже не піднялося (чи, радше, не опустилось) з рівня метафорично-образних висловлювань, нерідко доволі влучних, на рівень логічно побудованих наукових визначень. Внутрішньо суперечливі або надто широкі, наявні дефініційні розробки часто нехтують важливими аспектами явища.

Журналістична грань шістдесятництва належить до його невинувачено маргіналізованих проявів, адже асимільована на межі літературно-художньої і громадсько-політичної площин діяльності. Історики й літературознавці компромісно „розділили“ публіцистику шістдесятників: для перших це тогочасна суспільно-політична думка, для других – невід’ємна частина літературного процесу. Теоретики журналістики зупинилися на визнанні інформаційного значення шістдесятництва (дисиденти як „медіалюди“, за Г. Почепцовим) і його фрагментарних вузьких (на рівні окремих персоналій покоління) чи широких (де публіцистика шістдесятників частина об’єкта) дослідженнях. Комунікаційний підхід шістдесятництвознавства – еклетично-інтердисциплінарний, а журналістичний аспект явища затінений вторинними методичними категоріями „публіцистика“ й „самвідав“.

Та саме комунікаційне начало стало двигуном руху шістдесятників у всій множинності його проявів: прийнятні дотепер збройні методи опору

покоління „інакомислячих“ (!) замінило інформаційними. Адже засадничо шістдесятництво – це певний світогляд, що для самопоширення знаходив різні канали передачі „коду“, як-от художня література, мистецтво, переклад, літературна критика, врешті публіцистика (т. зв. „культурний (філологічний) антиколоніалізм“, за С. Андрусів). Відтак журналістика – це *найпізніша* (на межі з дисидентством), але *найтриваліша* (досі активна), *неприродна* (спричинена утисками культуротворчої діяльності молоді інтелігенції), але *невід’ємна* складова українського шістдесятництва. Політичний зміст у літературній публіцистичній формі засвідчив еволюційну видозміну нарративу шістдесятників від зашифрованого „підтексту“ до прямолінійного „тексту“.

Поява публіцистичних матеріалів шістдесятників („культури відкритих запитань“) у жорстко регульованому радянському інформаційному просторі (в „культурі готових відповідей“, за О. Забужко), навіть при їх кількісній обмеженості, стала одразу помітною (принаймні кадебістським органом). Ідеологічній публіцистиці офіційних ЗМІ тоталітарної моделі шістдесятники протиставили світоглядну й започаткували формування в межах радянського інформаційного простору альтернативної незалежної журналістики. За характером взаємозв’язку з державою це журналістика *неофіційна, неформальна, дисидентська*, за становищем відносно офіційної – „друга“, „слабка“ (за Л. Тарнашинською), за професійністю суб’єкта – *аматорська, громадянська*, – тому *самвидавна* за способом видання й поширення, але *аристотелівська* за етикою та *національна* за проблематикою і значенням. Дві останні характеристики, що забезпечили неупередженість в українському питанні, залишаються визначальними для журналістської діяльності шістдесятників у всій її цілості, а в радянський період стануть винятковими. (У тогочасній офіційній пресі національна тема належала до табуованих, а „істина“ програвала „партії“). Будь-який текст, що відповідав цим критеріям, розцінювався як „антирадянська агітація і пропаганда“ й де-факто таким був.

Відмінні у засадничому, дві журналістики (офіційна й альтернативна) означали розкол радянського інформаційного простору. Дисонанс у цій сфері спричинила *комунікаційна революція шістдесятників*, що визривала з початку руху молоді у приватних розмовах чи літературних вечорах й остаточно відбулася у 1965 році завдяки інформаційному дисидентству І. Дзюби. Полемічна стаття-памфлет цього автора „Інтернаціоналізм чи русифікація?“, якій передувала публіцистичної ваги новина про арешти в залі кінотеатру 4 вересня 1965 р., започаткувала інформаційну війну між шістдесятниками та владою. Свідченням ігнорування діалогічних спроб перших є підготовлена з позиції офіційної журналістики дискредитаційна праця „Що і як обстоює Іван Дзюба?“ неіснуючого автора Богдана Стенчука. Шістдесятники прийняли виклик.

Відповідно на утиски свободи слова став самвидав. Цей термін повинен означати не просто спосіб поширення інформації, а внутрішній жур-

налістський обов'язок авторів. Його резерви залишались невичерпними, а тому й після виходу шістдесятників з нелегального самвидавного підпілля (ведучи неанонімну інформаційну діяльність, доводилось бути обережними при розповсюдженні „ворожої літератури“) їхня офіційно друкована публіцистика залишалась самвидавною в ініціативному найглибшому розумінні того слова. Все ж зміна політичної ситуації у другій половині 80-х років кардинально вплинула на можливості публічного мовлення – авторські виступи шістдесятників з'являються у відкритому друці, з небажаних поступово стають затребуваними. Саме критерій легальності – не в юридичному розумінні, а де-факто – є визначним для періодизації публіцистичної діяльності шістдесятників. Адже під впливом зовнішніх демократизаційних чинників змінюється не тільки процес, а й інформаційний продукт. Перехід від *нелегального радянського* (середина 60-х років – друга половина 80-х років ХХ ст.) до *легального українського* (з другої половини 80-х років ХХ ст.) періоду означав зміну самвидавного (у значенні „рукописного“) поширення текстів на традиційні засоби інформування (здебільшого „неформальна преса“), спростив доступ до закордонного читача, врешті спричинився до змістової еволюції публіцистики шістдесятників від імперієруйнівної декларативної критики до державотворчого конструктивізму. Значна кількісна неспівмірність доробку на користь українського періоду (найменування виходить не з відповідного політичного акту, а реальних тенденцій, і це відображає сам контент-поворот) зумовлена відновленням публічної активності тих шістдесятників, що певного часу не обрали нонконформістської позиції, активізацією звільнених з ув'язнення дисидентів, більш сприятливими політичними умовами в цілому. За критерієм рівня поширення самвидавні тексти не поступаються легальним: майже кожен вдалося переправити за кордон, де їх розповсюдження відбувалося через українську діаспорну періодику, видавництва і радіостанції, рідше – світову пресу. Інформаційна свобода в Україні відкрила для шістдесятників можливість очолити перенесені з еміграції („Сучасність“ І. Дзюби, 1992–2002 рр.), відновлені („Український вісник“ В. Чорновола) чи новостворені („Наша віра“ Є. Сверстюка, „Християнський голос“ І. Геля, „Час/Time“, „Час“ В. Чорновола) видання, регулярно висвітлювати в цих та інших органах преси українське питання у його політичному (Ю. Бадзьо, Д. Павличко, В. Чорновіл), культурологічному (І. Дзюба, Л. Костенко), мовному (І. Дзюба, М. Косів, Л. Костенко, Д. Павличко), релігійному (І. Гель, Р. Іваничук, М. Маринівич, Є. Сверстюк) й історичному аспектах.

Покоління шістдесятників мало можливість (але й гідно виконаний обов'язок!) першим осмислити явища найтрагічнішого в його розумінні радянського періоду. Це фрагмент другого режиму української історії або Часу Геноциду. Події-точки на відрізку екзистенції української нації в її темпоральній цілості при всьому інтерпретаційному діапазоні кожної фор-

мують бачення історичного процесу як діахронічно-циклічного. Українська історія (за шістдесятниками) – це історія цілеспрямованого викорінення (Геноциду) древнього державного народу й безперервної жертвовної боротьби цього народу за збереження державності (Рух до Незалежності), це історія відновлених українських держав (України-Русі) і їх варварської зовнішньої руйнації (Рух до Чорнобиля (як топос-моделі, за Л. Костенко). Домінування другого – (націє)руйнівного – циклу в українській історії над (державо)творчим, „Руїни“ (за І. Дзюбою) над „традицією Майдану“ (за Є. Сверстюком) починається з Переяслава 1654 р., досягнувши апогею (але ніяк не припинення) в Голодоморі 1933 р. Українська історія шістдесятників – це не (с)тільки історія України у її постійному поверненні до себе, назадницькому русі, а історія Чужинця у його регресивному про(гре)суванні, тому „напівісторія“ нації „історично суверенної“ (за І. Драчем) або „своя, не наша історія“.

Модель національної пам'яті шістдесятників є оберненою копією концепції історичної правди в її дуальній структурі: оптимістичний пафос історичного Тексту сублімує мотив трагізму на підсилення героїчної компоненти. Правда про трагічно-героїчне кристалізується в модель пам'яті про героїчно-трагічне українське минуле, а „напівісторія“, як смислова домінанта першої, трансформується в катарсис-історію. Популярна у шістдесятників метафора „народу-Христа“ найпереконливіше спроможна представити модель національної пам'яті через її незв'язок з віктимізаційно-репараційними настроями.

Базована на альтернативній відносно радянської концепції історичної правди („спільна історія братніх народів“), модель шістдесятників вступила у війну пам'яті з офіційним дискурсом. Так, винесені на суспільне обговорення у самвидаві проблеми національної історії, мови, культури набувають гострого політичного значення. Апологія української ідентичності 60-х років оформилась у політичну думку націонал-комуністичного (І. Дзюба, В. Чорновіл, М. Брайчевський, Ю. Бадзьо) та інтегрально-націоналістичного (В. Мороз) напрямів, що, хоч і відрізнялися рівнем радикальності й антирадянських настроїв на користь останнього, однаково акумулювали імперієруйнівний потенціал. Націонал-демократична ідеологія 80-х років означала крах реформаторської утопії націонал-комуністів та остаточну відмову від неприйнятого ще в 60-х роках націоналізму. Вона якнайкраще відповідала політичним уявленням шістдесятників про відновлену Україну як демократичну державу українського народу, політичну націю („націю-державу“, за І. Дзюбою) на етнокультурній домінанті („українську Україну“, за Д. Павличком і В. Чорноволом). Предтечею демократичного націоналізму шістдесятників слід вважати І. Геля („Грані культури“, 1976), радикальна українська позиція якого, на відміну від націоналістичних абстракцій В. Мороза, підкріплена більш конкретним політичним проектом культуротворчого спрямування.

Якщо основне політичне питання українських „підрадянських дисидентів“ звучить однойменно з популярним журналістичним текстом того часу – „*інтернаціоналізм чи русифікація?*“, то, як українські „нерадянські“ дисиденти, шістдесятники порушують проблему „*демократія чи (само)москалізація?*“. Перспективу незалежної України (не у формально політичному, а в фактично свободному значенні) публіцисти вбачали в українській моделі демократії, що повинна замінити чинну диктатуру хохлократії як владу натовпу малоросів. Центром ідентифікації, що сформує свідоме колективне українське „Я“ („demo“), в умовах глибоких регіональних відмінностей може відбутися винятково державницька ідея. Пріоритет української демократії для шістдесятників є визначальним у питанні євроінтеграції: „європейський вибір“ або обмежуватиме незалежність (Ю. Бадзьо, Л. Лук'яненко), або зреалізує, до того ж відновивши Україну в її (центрально)європейській ідентичності (Д. Павличко, В. Чорновіл та ін.).

Політична думка шістдесятників еволюціонувала від ідеї національної самостійності у радянський період до самостійності державної напередодні й у час „постукраїнської незалежності“ (вислів І. Дзюби). При всій відмінності міжособистісних політичних поглядів (націонал-комунізм та інтегральний націоналізм, про- чи антиєвропейська позиція) й динаміці особіх (І. Дзюба, Ю. Бадзьо з вірних, а В. Чорновіл – з риторичного неомарксистів сформувались як переконані націонал-демократи) політичний україноцентристський орієнтир шістдесятників залишається незмінним. Зрештою, сам феномен шістдесятництва є еманациєю політичного прозріння „незгодних“, цілісним націоналістично-гуманістичним (відтак антитоталітарним) світоглядом, усі відгалуження якого пояснюються методичними пошуками України.

Демократичний політичний ідеал шістдесятників відповідає уявленням публіцистів про українську ментальність. Філантропічна й патріотична складові національного характеру свідчать про пріоритет рівноправ'я, похідного від християнського світогляду нації. Психологічно український тип характеризує чітке домінування екстравертної відкритості над інтровертною замкненістю й кордоцентричної емоційності над прагматичним раціоналізмом. Тому жартівливо-пісенний сангвінічний темперамент („хлібороб-воїн“) часто не вигідно поступається мрійливо-споглядальній пасивності флегматика („степовик-кочівник“, за І. Драчем). При контакті з раціональною („чоловічою“), як російська, натурою (до того ж агресивно-імперіалістською) українська емоційність („жіночої“ природи) – рідше мобілізує, ніж апатична – не витримувала тиску першої. Окрім того, психологічна екстравертність сприяла лабільності, а світоглядна толерантність оберталася зовнішнім деспотичним верховенством. Тому однозначно позитивний християнський світогляд й доволі прогресивний культурогенеруючий темперамент до певної міри мали негативне історіотворче значення (втрата державності) аж до деформації національного характеру – „вдалося прищепити гілку вов-

чої ягоди до української калини“ (вислів І. Драча). За шістдесятниками, з відданого патріота українець став збайдужилим „малоросом“, зі щирого людинолюбця перетворився на самолюбного „хохла“, врешті на „блудного сина“. (Авторське формулювання Є. Сверстюка фактологічно розширили й інші публіцисти). І це результат не стільки історично зумовленої асиміляції, як насильної русифікації: сучасна „советська“ гібридизована ментальність українців штучно виведена з метою психологічного геноциду нації.

Геноцидна політика російських імперій щодо України представлена у публіцистичному дискурсі шістдесятників доволі детально. Це *релігійний геноцид* у формі викорінення й використання віри (атеїзм і комуністичне ідолопоклонство), ліквідації й упокорення Церкви (Греко-Католицької та Православної відповідно), *лінгвоцид* як цілковите знищення мови, витіснення на периферію чи втручання у її внутрішню структуру, врешті *культуроцид* через „заблоковану“ колонізовану культуру.

Християнська за світорозумінням, українська нація з офіційним прийняттям цієї віри увиразнила свою релігійну ідентичність, що упродовж тривалого часу й становила базу національної. Та якщо з хрещенням Русі християнство шойно звичаєво українізується, але згодом тотожно національно мислиться, то культура й мова українців – вже з основ по-християнськи самобутні. Знищити віру й Церкву як найбільш глибокий фундаментальний ресурс ідентичності, мову – як очевидний щонайпереконливіший аргумент самобутності, культуру – як стиль життя нації, означало ліквідувати її у цілому. Тому „віру батьків“ та „мову Шевченка й Франка“ публіцисти визнають ключовими чинниками націогенезу не тільки в ретроспективі (творення-зберігання ідентичності), разом із культурою – в українському (?) прийдешньому.

Проголошена Україна відбувається, за шістдесятниками, у парадигмі (пост)геноцидного існування або самогеноциду. Абсолютизація певної конфесії й категоричне неприйняття іншої традиції – рівно християнської і рівно національно української, відверте чи приховане безбожництво є його релігійним виявом; відчуження українців за стану „мовної патології“ (українська мова розцінюється в діапазоні від категоричного неприйняття чи байдужості до способу прояву патріотизму), й „не(повно)присутність“ (І. Дзюба) як суспільне становище функціонально повноспроможної української мови – свідчення новітнього лінгвоциду; у відсутності ефективної культурної стратегії, що утримує українську культуру у стані (російсько)культурного імперіалізму як самозаблокованості й продукує російськокультурних етнічних українців, полягає культууроцид нації.

Проект „української України“ як національної держави базується у публіцистичному дискурсі шістдесятників на положеннях про екуменічну Українську Греко-Католицьку та Православну Церкву; „затребувану“ українську мову за „добротворної“ реальної, а не юридичної українодискримінаційної двомовності; „універсальну культуру“ (І. Дзюба) чи „гуманітарну

ауру нації“ (Л. Костенко) як культуру загальнонародських ідеалів у національно самобутній формі вираження.

Інформаційно вплинути на реалізацію окресленого проекту шістдесятникам не вдалося. Та низка фактів свідчить про те, що публіцистична діяльність інтелектуалів суттєво сприяла наближенню його здійснення. Результатом комунікації інакодумців стала найперше творча взаємоактивізація всередині т. зв. „літературного кола“ шістдесятників (нерідко їхні публіцистичні тексти поставали завдяки чи у відповідь на вже існуючі). А тому шістдесятництво (головно пізні дисидентське) – це верхня межа якісного і нижня – кількісного моментального місцевого інформаційного впливу шістдесятників. Інша його модель – конформістське „офіційне шістдесятництво“, що піддалося нормативному тиску.

Успішні на перший погляд спроби офіціозу перешкодити вільнодумцям до певної міри сприяли їхній справі: арешти молоді інтелігенції, особливо журналіста В. Чорновола, викликали наприкінці 60-х років великий інтерес до українського питання й остаточну оціночну переорієнтацію світової преси, основним джерелом інформації для якої були публіцистичні праці шістдесятників. Саме завдяки впливу на світову громадськість, передусім політичну – президента США Р. Рейгана, шістдесятникам – в т. ч. „діаспорним“ – вдалося долучитися до розвалу „імперії зла“, попередньо опосередковано сформулювавши цю ідеологему. Відтак з локального за масштабом у 60-х роках – з багатьох причин дисиденти не здобули широкої підтримки співвітчизників – інформаційний вплив шістдесятників відбувся як глобальний за значенням у 90-х.

З проголошенням незалежності України офіційне, а відтак і громадське сприйняття дисидентів кардинально змінюється, але не призводить до поведінкових ефектів: традиція шановано-непрочитаного пророка поширюється й на це покоління українських інтелектуалів. Реактуалізація ідей шістдесятників на новітньому етапі української історії аж до практичного впровадження ще не є достатньою підставою визнавати це наслідком їхнього прямого інформаційного впливу. Проте роль шістдесятників як міжпоколінєвих медіумів теж годі заперечити. Революція гідності, Помаранчева революція, менш усвідомлювані велелюдні події, як-от прощання з В. Чорноволом чи перепоховання В. Стуса, О. Тихого та Ю. Литвина – це концентричні кола, у центрі яких якщо не шістдесятництво-рух, то, безсумнівно, шістдесятництво-світогляд.

Та допоки публіцистично висловлені тривоги шістдесятників залишаються актуальними, категоричність при оцінці їхнього інформаційного впливу виправдано передчасна. Важливе дослідницьке повернення шістдесятництва журналістиці, а сучасної української журналістики – до шістдесятництва як світогляду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Дзьомба Н. Засади українського державотворення у публіцистиці Валентина Мороза / Наталія Дзьомба // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2013. – Вип. 38. – С. 19–25.
2. Дзьомба Н. Мовне питання в публіцистичному дискурсі українських шістдесятників / Наталія Дзьомба // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2014. – Вип. 39. – С. 227–238.
3. Дзьомба Н. Від „інтернаціоналізму чи русифікації?“ до „демократії чи москалізації?“: політична думка українських дисидентів-журналістів / Н. М. Дзьомба // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації : наук.-вироб. журн. – 2016. – № 1 (25). – С. 8–12.
4. Дзьомба Н. Християнська релігія як чинник українського націогенезу: публіцистична інтерпретація шістдесятників // Поліграфія і видавнича справа. – 2016. – № 1 (71). – С. 275–284.

Статті в зарубіжних виданнях

5. Дзьомба Н. Проблеми національної ідентичності українців у публіцистиці шістдесятників / Наталія Дзьомба // Ukraina: narracje, języki, historie. – Wrocław : Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster“, 2015. – S. 165–177.

Статті в інших наукових виданнях і матеріалах конференцій

6. Дзьомба Н. „Український вісник“ як засіб самвидавничо-масової інформації: публіцистика „редакції“ Чорновола / Наталія Дзьомба // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., (29–30 листоп. 2013 р., м. Львів) / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства ; за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2013. – С. 191–198.
7. Дзьомба Н. До проблеми української ментальності у публіцистиці шістдесятників / Наталія Дзьомба // Медіапростір : зб. наук. ст. із соц. ком. – 2015. – Вип. 7. – С. 55–61.

АНОТАЦІЯ

Дзьомба Н. М. Національно-світоглядна публіцистика українських шістдесятників (концептуальні засади, проблематика, опінієтворча роль). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

Дисертація привносить в українське журналістикознавство знання про альтернативний відносно офіційної радянської журналістики інформаційний простір шістдесятників і національно-світоглядний наратив публічних інтелектуалів 1965–2015 рр. Робота розкриває державо- та націєтворчий проєкт української еліти другої половини ХХ ст. Завершує розробку рецептивна лінія шістдесятництва як світоглядної системи.

Ключові слова: публіцистика, світогляд, нація, шістдесятництво, шістдесятники, самвидав, альтернативна журналістика, українці, геноцид/самогеноцид, публічні інтелектуали, інформаційний вплив.

АННОТАЦИЯ

Дзьомба Н. М. Национально-мировоззренческая публицистика украинских шестидесятников (концептуальные основы, проблематика, формирование общественного мнения). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.04 – теория и история журналистики. – Факультет журналистики Львовского национального университета имени Ивана Франко, Министерство образования и науки Украины, Львов, 2016.

Диссертация привносит в украинское журналистиковедение знание об альтернативном относительно официальной советской журналистики информационном пространстве шестидесятников и национально-мировоззренческом нарративе публичных интеллектуалов 1965–2015 гг. Работа раскрывает государственно- и нациотворческий проєкт украинской элиты второй половины ХХ века. Заключительной есть рецептивная линия шестидесятничества как мировоззренческой системы.

Ключевые слова: публицистика, мировоззрение, нация, шестидесятничество, шестидесятники, самиздат, альтернативная журналистика, украинцы, геноцид/самогеноцид, публичные интеллектуалы, информационное влияние.

SUMMARY

N. M. Dziomba. National worldview journalism of Ukrainian “Sixtiers” (conceptual basis, problematics and opinion forming role) – As manuscript.

Dissertation in support of candidature for a social communications degree, specialty 27.00.04 – Theory and History of Journalism. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv city, 2016.

Dissertation brings in Ukrainian Journalism Studies knowledge about the publicistic activity of Ukrainian intelligentsia of the 1960’s („Sixtiers”), who have started the fight with the occupational Soviet authorities for the preservation of national identity of Ukrainians and have been harassed for it. Notwith-

standing this, they restored journalistics during Perestroika times and after declaration of Ukrainian independence. Self-published and self-distributed non-censored texts, often referred to as „samizdat” continued to be legally published in founded by Sixtiers periodicals and qualitative official press. Special attention in the research paper is given to the most active publicists of the 1960’s: I. Dziuba, V. Chornovil,

E. Sverstyuk, V. Moroz, Yu. Badzo, L. Kostenko, D. Pavlychko, M. Marynovych, etc.

An alternative to official censored journalism dissident journalism of Sixtiers and their publications after the exit from self-publish underground are examined in two aspects – ideologically problematic and opinion-forming transformational. The present research paper presents views of Sixtiers on the issues of the Ukrainian state and Ukrainian national identity, identifies the role of the public intellectuals’ information activity in forming public opinion of compatriots and international community and transformation of Ukrainian society.

Dissertation is the first attempt to study the journalism of Sixtiers in chronological order.

Keywords: journalism, worldview, nations, Sixties, Sixtiers, samizdat, alternative journalism, ukrainians, genocide/self-genocide, public intellectuals, informational influence.

Підписано до друку 23.08.2016 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 162. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 225-60-14, (032) 261-24-15
e-mail: pais@mail.lviv.ua; <http://www.pais.com.ua>